
LODEWIJK XVIII IN GENT

Op 30 maart a.s. zal het precies 175 jaar geleden zijn dat Lodewijk XVIII in Gent aankwam voor een verblijf dat bijna 3 maanden zou duren. Een gelegenheid, dachten we, om deze gebeurtenis eens opnieuw te laten belichten door Pierre Kluykens aan de hand van een artikel dat hij destijds schreef. Zoals altijd gebeurt deze herpublicatie met de vriendelijke toestemming van de familie Kluykens.

Het verblijf van Lodewijk XVIII gedurende de beruchte Honderd Dagen in het Hotel d'Hane - Steenhuyse in de Veldstraat, is ongetwijfeld het langste dat ooit een vreemde monarch te Gent hield : het gelukkigste wel niet, want zelden heeft een koning zo vele bange dagen beleefd als de arme en zwaarlijvige 18e en laatste Lodewijk, in de grote salons van de Veldstraat. Voor de Gentenaren was het werkelijk een buitenkansje de uit zijn land gevluchte koning binnen hun muren te mogen ontvangen : het was nu eenmaal geen bezetting en men kreeg gelegenheid dag in dag uit, nieuwe vedetten te begroeten : een volledig ministerie, prinsen en prinsessen, diplomaten, een gans Hof, vertegenwoordigers van alle Europese volkeren, uniformen, officieren die de terrassen van de Kouter met kleur en gelach

Lodewijk XVIII

vulden, want die soldaten namen het leven langs de mooie kant, en die 's avonds de Gentse meisjes urenlang lieten rondwalsen, in afwachting dat het Kongres van Wenen de grote wals zou beginnen.

Op 30 maart 1815 arriveerde de doorluchtige banneling, ernstig en waardig, ietwat gelaten als een man die weet dat hij reeds veel tegenslag kende en nog vele slechte dagen in 't verschiet heeft : "Heden, om 5 uren naermiddags, noteert Hye-Schoutheer in zijn Dagboek, kwam alhier aen, komende van Oostende, Z.M. den Koning van Frankrijk Louis XVIII, tusschen eene reye belgische en hannoverse soldaeten, ge-

plaatst van aen de Brugsche poorte tot aen het huys van den graef D'Hane Steenhuyse; hij was gezeten in eene allerschoonste koets, zijnde gans in 't goud vernist, waer op de wapen van Frankrijk; hij was gekleed met een hemelsch blauwe kleed, zittende in de fond der voiture, ter regter zijde, gevolgd door eenige voornaeme fransche officieren van verscheyde wapen. Mr Chollet reed voor 's Konings rijtuyg, roepende Vive le Roi ! het welk door menigte aenschouwer wierd herhaeld : ten half zeven nam hij aldaer het avondmael in de groote zaele ter straete, voor een igelyk zichtbaer; voor aeler Z. Maj. zich ter tafel zette, kwam hij aen de vensters, en beantwoordde met een zeer lief tallig aanwezen en lachende gelaet de aenschouwers, die niet ophielden Vive le Roi ! te roepen. Soupeerde Z.M. den Koning ten 6 uren 's avonds, en dit alle de dagen dat er hij is verbleven, op de zelve ure; Z.M. was van zeer goeden appetijt : naar andere spijzen geheeten te hebben, sloeg hij nog honderd hoesters binnen, het volk kon dit dagelijks aenschouwen, geene blafeturen toe gedaen zijnde."

Hoezou bij en dergelyk spektakel dat ieder avond de nieuwsgierigen naar de Veldstraat trok, de Gentse humor lang in gebreke zijn gebleven ?

Het is nogmaals Hye die ons de gelukkige "zet" van de typische Gentenaar vertelt : "er wierd eenen man, die bleef staen om den koning het avondmael te zien nemen, in echtenisse gesteken om dat hij riep "Viva Louis die zweet", betrekkelijk op Louis XVIII willende te verstaen geven dat den koning zweette, Vlaemsche of Gentschen terme, waer door men te verstaen geeft, dat iemand in nood is".

Men kent de naam niet van die Gentse humorist, doch die kleine anekdote neemt plaats naast de heerlijke en vrolijke daden van Keizer Karel en maakt thans anderhalve eeuw later, nog steeds deel uit van de Gentse legende en humor.

De geschiedenis wordt nooit op het ogenblik zelf der feiten neergepend. De Gentenaren hebben enkel de Petite Histoire van de Honderd Dagen gezien, niet die tragische bladzijden zoals zij later geschreven werden door mensen die te Parijs, te Gent en elders in Europa het dagelijkse suspense konden beleven. Onze voorouders zagen de hoge pieten het Hotel d'Hane-Steenhuysse binnenlopen, maar zij wisten niet welke boodschap, welk goed of slecht nieuws zij brachten; zij zagen de koning, stil glimlachend in zijn koets tijdens zijn dagelijkse wandelingen, zij zagen hem ook af en toe de richting inslaan van de "Guinguette du Strop" waar hij het zich lekker liet smaken, zij zagen 's avonds na het traditionele avondmaal met de 100 oesters de lakeien de kaarten klaar maken op 't tafeltje voor het partijtje whist van de koning, en misschien hadden zij wel vernomen, omdat de officieren het in het oor van hun meisje tijdens een bal hadden gefluisterd, dat de koning bij het spel een slechte verliezer was, zij zagen ook geregeld generaals en ministers in de schouwburg, een Wellington geheimzinnig het hotel binnen wippen, maar van het drama dat zich in het Italiaans salon afspeelde, van de strijd van Lodewijk XVIII tegen de intrigues van het Hof en van de buitenlandse diplomaten wisten zij praktisch niets af.

Voor hen was een generaal een mooi stuk uniform, Chateaubriand de grote schrijver, Lodewijk XVIII een arme man die net als de inwoners van Gent destijds, veel geleden had en nog veel leed van al het kwaad van de tyran met name Napoleon; en toch was op datzelfde ogenblik de woning welke graaf d'Hane-Steenhuysse zo bereidwillig ter beschikking had gesteld van de zwaarlijvige Lodewijk, het centrum van Europa geworden, de broeikamer waar hoop en wanhoop elkaar dagelijks opvolgden naargelang een goed of verderfelijk kommuniquee binnenkwam, waar mensen met mooie klederen en stralende glimlachen elkaar haatten, waar een ongelukkige monarch zich eenzaam als een terdood veroordeelde voelde en wist dat hij zijn troon slechts opnieuw zou kunnen beklimmen indien de vreemde mogendheden met een pletrol de Franse legers, zijn zonen zouden vernietigen.

VIJFENTACHTIG van de beruchte Honderd Dagen hebben Lodewijk XVIII, zijn familie en het handvol hem trouw gebleven hovelingen in Gent doorgebracht. Gedurende gans die tijd werd onze stad in een reusachtige schouwburg herschepen, waar het meest heterokliet publiek van diplomaten, officieren, soldaten en vluchtelingen, uit alle hoeken van Europa samengestroomd, de zaal vulde, met als podium, als toneel het Hotel d'Hane-Steenhuysse, een scène die slechts enkele ogenblikken per dag de voor-naamste acteurs voor het voetlicht bracht, want Lodewijk XVIII had, zelfs in ballingschap, geen iota aan de strenge en plechtige hofetikette willen veranderen. Zoals in Versailles, grepen de noen- en avondmalen van de Vorst in het openbaar plaats, d.w.z. dat het volk langs de vensters van de Veldstraat het spektakel kon bewonderen, terwijl enkele geprivilegieerden,

meestal van het vrouwelijk geslacht, in het salon zelf mochten plaats nemen, gezeten of rechtstaande tegen de muren van de eetzaal.

Voor het overige werd het doek van de scene geheimzinnig toegeschoven om te beletten dat het volk van Gent en mogelijke spionnen van Napoleon getuige zouden zijn van hetgeen op het toneel en achter de schermen omging.

Heel mooi was het precies niet. Ballingschap brengt gewoonlijk ellende, heimwee, wanhoop met zich mee, doch zulks is weinig of niets vergeleken bij de talloze intrigues, de haat, de verbeterde strijd tussen de frakties die in 1815 te Gent, meer dan elders en dan ooit, dagelijkse kost waren in de elegante salons van het Hotel d'Hane-Steenhuysse, "le château royal" zoals de Fransen het noemden.

Er waren twee kampen die zelfs een Salomo niet had kunnen verzoenen : de Ultras, grotendeels gevormd door de emigrees die na de Omwenteling een eerste maal de ballingschap hadden gekend en die slechts hunkerden naar een volledige terugkeer naar het Ancien Régime, en dan de gematigden die wel inzagen dat zelfs moest Lodewijk XVIII zijn troon terugvinden, er heel wat zou dienen gewijzigd te worden.

Tussen die twee kampen van water en vuur, trof men dan nog de massa lawen aan, mensen die slechts hun eigen belang voor ogen hadden en zich klaar maakten met de overwinnaar mee te wippen, meer dan nog een hoop avonturiers van alle slag, die in het kleine Hof zonder controle en tucht, aardig aan business deden.

Midden dit krakeel en die intrigues, bleef enkel de koning zijn waardigheid behouden : "Il était roi partout, heeft Chateaubriand met zijn romantische pen geschreven, comme Dieu est Dieu partout dans un temple ou dans une crèche. Jamais son infortune ne lui arrache la moindre concession; sa hauteur croissait en raison de son abaissement."

Hij alleen wellicht beseft ten volle hoe tragisch de toestand is en waarom hij voor de tweede maal zijn land moest ontvluchten. Hij draagt de gevolgen van de talloze fouten bedreven, buiten en tegen zijn wil om, door de eerste Restauratie en vandaag ziet hij dat de mensen die hem omringen dezelfde fouten en misstappen zullen bedrijven indien hij ooit terug over de Franse grens kan.

Maar hoe, met wie ? Eens te meer, zoals de eerste maal, "dans les fourgons de l'étranger", omringd van een staf generaals van de Europese grootmachten, als hun gijzelaar en gevangene ? Die terugkeer zou slechts een werkelijkheid worden ten koste van zoveel bloed zijner landgenoten, ten koste van een verpletterende overwinning van de Verbondenen op soldaten die toch zijn onderdanen waren !

Maar er blijft Lodewijk geen andere keus over : het is niet het klein spookleger dat te Aalst onder het bevel staat van de hertog de Berry, dat het leger van Napoleon zou verslaan, wel die 100.000 vreemde soldaten die naar

de Franse grens oprukken en die de Franse soldaten tot de laatste man zouden willen uitroeien en uitmoorden. Zijn lot, zijn troon, berusten in hun handen !

Dan maar liefst de gebeurtenissen, het onmogelijke mirakel afwachten, en doen alsof men nog werkelijk koning van Frankrijk is.

Hij verleent audiëntie in die grote Zaal der Seizoenen met de fraaie schilderijen van Norbert Van Reysschoot aan de wanden, aan de ambassadeurs van Oostenrijk, van Pruisen, van Holland, van Rusland, van Groot-Britannië die hem begroeten en behandelen als de koning die tijdelijk zijn intrek heeft genomen op een paar km van de Franse grens.

Hij vormt zelfs een regering met gematigden en Ultras, met de Jaucourt, Blacas, Beugnot, Louis Clarke, d'Angles en Chateaubriand, mensen die de in die omstandigheden nogal belachelijke titel dragen van minister van oorlog, van de zeemacht, van binnenlandse zaken, zelfs van financiën, ofschoon er noch geld noch staatskas is, en de koning ontvangt zijn hovelingen, plechtig en statig, een hertog de Lévis die zo arm is dat hij kousen moet ontlenen voor de audiëntie en op zijn pantoffels verschijnt omdat zijn schoenen versleten zijn en die, te fier om het te bekennen, overal gaat rondvertellen dat hij aan de voet gekwetst is en geen schoenen mag dragen !

Er verschijnt zelfs een dagblad, het "Journal Universel", waarin de officiële dokumenten verschijnen, naast artikels waarin men zijn gal uitspuwt tegen Napoleon, de tiran, en naast enkele frisse gedichten van de hand van de koning.

Zo sleet het Hof onrustige en vervelende dagen door in de Veldstraat. Alleen de jonge officieren die in marge van al dat diplomatisch rumoer en hofintrigues bleven, stelden het niet al te slecht : "Je ne serais pas surpris, lezen wij in een dagblad, qu'il se fit à Gand, pour le moins tout autant d'aimables folies qu'à Paris".

Er golfden nu dramatisch dagen aan : de grote schok tussen de legers van Napoleon en de Verbondenen kon niet eeuwig uitblijven, de beslissing moest vallen, en zoals het reeds zo menigmaal was gebeurd in de geschiedenis, was het opnieuw in ons land dat het bloed zou worden vergoten, in de vlakte bij Waterloo.

Het toeval heeft gewild dat de eerste berichten over de slag, welke Gent bereikten, de overwinning van Napoleon meldden.

De paniekstemming in de Veldstraat was onbeschrijfelijk : men dacht nog enkel aan de vlucht en andermaal stond in het salon een eenzame man, de koning, door elkeen verlaten, midden de haat, de lafheid en een hoop bagage.

Hij sprak toen kalm en beheerst een zestal woorden uit, die wel zeer hard moeten geklonken hebben in het oor en het hart van vele hovelingen : "Que ceux qui ont peur, partent".

Maar wie luisterde nog naar koninklijke woorden in die zwoele juni-avond : de maskers waren afgerukt, en men zag slechts radeloze aangezichten, als wilde dieren die vluchten voor een bosbrand. Iedereen zocht naar een koets, een paard, een vermomming om zo gauw mogelijk Gent te verlaten. Waarheen ? Niemand wist het, men zocht enkel te ontkomen uit de hel van Gent om door de overwinnaar niet aldaar te worden aangetroffen aan het Hof van de koning.

Lodewijk XVIII staat doodsbleek bij het venster, het smalle venster in de richting van de Koornmarkt; hij staart angstvallig naar de straat, in de hoop een nieuwe koerier met andere, betere berichten te zien opdagen, doch zijn ogen zien enkel het spektakel van hovelingen die het Hotel ontvluchten.

Lakeien komen nu geruisloos het grote salon binnengeslopen met zware kandelaars, alsof zij het sterfbed van de monarchie met doodskaarsen nog tragischer willen doen uitschijnen.

In een hoek van het salon, rillend, met uitpuilende ogen, twee zijner hovelingen, Duras en Brancas. Lodewijk bekijkt ze even aan en kan niet nalaten te glimlachen, want plots komen hem een paar rijmpjes te binnen :

“Brancas, Duras, Damas, Blacas

Semblent d’abord un brelan d’as;

En y regardant de plus près

Ce n’est qu’un brelan de valets”

Elf uur, middernacht slaan op de toren van het Belfort, een uur. Men hoort nog enkel het lichte knarsen van de kaarsen in de Venetiaanse luchter, de straat is tragisch stil en donker, en dan plots hoort men in de verte, komende van de Koornmarkt, het galop van een naderend paard op de hobbelige kasseien. Iedereen veert recht. Is het een koerier, een estafette ? Ja, het kan niet anders, maar wat een galop; men hoort de man die van zijn paard wipt, de gang binnenstormt, naar het salon rent. Een brief van Pozzo uit Brussel.

Als marmeren beelden staan de hovelingen, de laatste ministers tegen de wanden, terwijl de brief wordt opengescheurd. De overwinning ! Napoleon is verslagen, op de vlucht, zijn leger in de pan gehakt.

Er komen tranen in de ogen en dan barst plots de vreugde uit; men omhelst zijn gebuur, men juicht de koning toe, men zweert hem eeuwige trouw, en terwijl men uit de koffers het zilverwerk uithaalt, dat lakeien rondlopen met volle glazen en de tafel dekken, stormen diezelfde hovelingen die enkele uren voordien het Hotel d’Hane ontvluchtten, de gangen, de zalen, de salons binnen, met luid geroep, met stralende aangezichten alsof zij de overwinning hadden behaald, alsof zij er nooit een ogenblik aan getwijfeld hadden.

De koning was nu nog bleker geworden. Hij zat opnieuw voor het venster, ditmaal starende naar de hemel; hij dacht aan de woorden die hij straks

Ter intentie van onze jonge lezers die Pierre Kluykens niet gekend hebben, publiceren wij hier een foto van deze merkwaardige figuur. Ze werd genomen op 23 juli 1978 (Gentse Feesten) in het Museum voor Volkskunde door ons lid de Heer Gustaaf Van Damme.

zou moeten uitspreken om de Verbondenen, die de Fransen hadden verslagen, te bedanken, hij dacht ook aan die duizenden landgenoten die de dood hadden gevonden op het slagveld, aan de dag van morgen, aan de terugkeer naar Parijs, aan de nieuwe dageraad na de lange nacht en misschien aan die stad Gent en aan de Gentenaren die hem met stille sympathie in die bange dagen hadden ontvangen.

Pierre KLUYSKENS